

Kenosis (ontleding) bij Moreno en zijn groepstherapie/wereldtherapie

Door drs. R. H. Matzken

De lijst van invloedrijke 'kenosismensen' zou nog verder kunnen worden voortgezet (hiervoor werden Hegel, Feuerbach, Marx en Mao beschreven - *E. M.*). Hieruit zal blijken dat de processen van ontluistering, die steeds meer onze samenleving beïnvloeden, niet zomaar 'toevallige' zaken zijn van een samenleving die moet wijken voor een andere. Neen, er is een groot aantal machtige opiniemakers, 'andersvoordenkers' zeer bewust bezig met te werken aan een 'nieuwe mens', omdat 'de oude mens' volgens hen - en vele anderen - niet voldoet. Een van de 'andersvoordenkers' is J. L. Moreno, de vader van de zogenaamde groepstherapie. In de gedachtengang van Moreno wordt de mens beschouwd als een sociaal wezen in de maatschappij, en de zin van een mensenleven, het functioneren als mens, is dan gelegen in zijn vermogen om een bijdrage te leveren aan die maatschappij. De mens is dan niet meer een entiteit, een wezen in zichzelf; hij is niet meer een schepping, zelfs geen schepsel Gods meer, maar gewoon een onderdeel van een groter geheel. En wanneer we de mens zó zien, moeten we Moreno en de zijnen wel gelijk geven: de mens is nu bepaald niet 'geslaagd' als sociaal wezen. Het lijkt wel steeds moeilijker te worden om nog adequaat te communiceren: tussen man en vrouw, op ons werk en in de politiek lopen de contacten steeds stroever en zijn er voortdurend allerlei misverstanden die leiden tot diepe frustraties, en de gevoelens van vervreemding en vereenzaming worden steeds talrijker en algemener.

Moreno en zijn navolgers hebben nu een heel scala van methoden ontwikkeld om te komen tot betere communicatie in 'de groep', waarbij iedere deelnemer als het ware in de spiegel kijkt en ziet hoe hij op anderen overkomt. In die groep gaat het om de menselijke interactie, om begrippen als 'groepsdynamica', sociale vaardigheden, communicabel zijn, en dergelijke. In plaats van het individu staat nu 'de groep' centraal en het middel om de mens 'sociaal' te doen zijn is de kenosis van het individu, wat een zeer pijnlijk en diepgaand proces kan zijn. Het individu gaat ten onder in kenosis, maar herrijst als Groep of Collectief. Het persoonlijk geweten wordt uitgeschakeld om plaats te maken voor een nieuw 'groepsgeweten'.

Er is ook een 'oppervlakkige' groepsdynamica, die eenvoudig tracht de onderlinge menselijke betrekkingen te verbeteren door de remmingen

en frustraties tussen mensen onderling te analyseren. Veel mensen denken daaraan wanneer zij een Sensitivity Training (gevoeligheds-training) bezoeken of verdedigen. Zij realiseren zich niet dat het wezen van de groepsdynamica, zoals Moreno die bedoelde en heeft uitgewerkt, *niet gericht is op een verbetering op de bestaande basis, maar op een volkomen omverwerping, ontleding van de mens zoals hij thans is*. Slechts door middel van een diepgaande kenosis kan - zo meende hij - de diepgaande vervreemding van de mens in zichzelf, en van de mens in de samenleving, worden opgeheven.

De psuchèkenosis

Er zijn twee soorten kenosis: de psuchèkenosis (ontleding van de ziel) en de pneumakenosis (ontleding van de geest). Beiden werken op elkaar in, volgens de processen die in het vorige hoofdstuk zijn beschreven. De psuchèkenosis is een gevolg van een blokkade, een frustratie van de ziel. Hierbij komen wij tot de ontdekking dat de verwachting, waarmee wij eens het leven ingingen, niet is uitgekomen, en onze idealen zijn beschaamd. Deze ervaring doen wij op door het leven zelf, maar kan ook via een 'kenostraining' een diepe verandering in onze ziel teweegbrengen. Het gevolg hiervan kan zijn - en dit wordt sterk bepaald door ieders karakter - dat wij ons verder terugtrekken in een isolement, waarin wij onze verwachtingen en idealen voor onszelf koesteren, wetend dat 'de wereld' daar toch niets om geeft. Anderen kiezen voor 'de gemeenschap' en offeren daaraan de integriteit van hun ziel, hun mens-zijn op: zij staan toe dat zij ergens worden 'dichtgeschroeid' en worden cynisch. Als zij nog 'ergens in geloven' doen zij dat in een toegesloten 'bovenverdieping' die niet meer in relatie staat tot het leven van alledag. Beide groepen mensen ervaren aldus op bittere wijze hun eigen 'vervreemding', hetzij van een samenleving die zij als vijandig beschouwen, hetzij van hun eigen mens-zijn. Naast die vervreemding zijn zij zich sterk bewust van hun eigen gespletenheid, en van de onontkoombaarheid daarvan in de huidige maatschappij. Vanuit het spanningsveld tussen idealen en werkelijkheid, begint zich nu een intens dialectisch proces te voltrekken, dat zichzelf steeds meer versterkt, omdat de mens zoekende is naar een oplossing, een therapie. Deze therapie wordt hem op velerlei wijzen in de moderne ideologieën aangeboden, maar allen hebben dit gemeen, dat de hoge prijs om voluit als mens te functioneren in de groep, het collectief en de samenleving is: de volkomen kenosis van zichzelf, van de eigen ziel en van de indivi-

dualistisch bepaalde zaligheid. De psychèkenosis wordt door velen ervaren als iets wat hen overkomt, hetzij door het leven zelf (continueproces) hetzij als schokproces in een of andere vorm van groepstraining. Maar voor vele anderen - de psychonauten¹ - is de psychèkenosis een welomschreven middel om een welomlijnd doel te bereiken. Dat doel kan verschillend worden gedefinieerd:

- de klassenloze maatschappij (Marx);
- een nieuwe mens in een nieuw China (Mao Zedong);
- een wereldtherapie (Moreno);
- een nieuwe mens in een nieuwe samenleving (Frankfurter Schule).

Het is een doel dat wordt bereikt via een anti-doel (de kenosis); dit anti-doel heiligt de middelen tot het doel, en maar weinigen beseffen dat dit anti-doel de wereldmachten de volle gelegenheid geeft om hun verleugende en verwoestende werk te verrichten. Want voor hen is de kenosis de voorwaarde tot 'landingen' van psychonauten zonder weerga in de geschiedenis der mensheid: de psychonauten staan niet ten dienste van een nieuwe mens in een betere wereld, zoals de praktische filosofen en hun vele volgelingen ten onrechte menen. Integendeel, achter dit alles staat de vorst der duisternis, die via hen in de korte tijd die hem rest, zijn doel zoekt te bereiken. Vandaar dat waakzaamheid ons allen past, en 'zieners' of 'wachters' in deze tijd dringend noodzakelijk zijn.

De pneumakenosis

In tegenstelling tot de kenosis van de ziel, is de kenosis van de geest geen middel tot een doel, maar straf op een doel missen, wat de Bijbel zonde noemt. Vele eeuwen vóórdat Hegel zijn Vervreemding en Kenosis had benoemd, heeft de apostel Paulus, door Gods Geest geleid, de gelovigen gewaarschuwd voor de ontlediging, de ijdelheid, de kenosis van hun waarden. In de brieven aan de Romeinen en de Korinthiërs noemt hij drie vormen van pneumakenosis, samen met de oorzaken daarvan, en wij doen goed om daarop nauwlettend acht te geven. Het

¹ Psychonauten zijn alle mensen die bewust of *onbewust* (dat is: *niet doelbewust*, oftewel: niet wetend dat men eigenlijk deel uitmaakt van een hoger plan van de oorspronkelijke bedenkers en belanghebbende spelers op de achtergrond) actief zijn als wereldverbeteraars middels psychonautische processen, dat is: stuurkunde door middel van psychische processen. - E. M.

probleem bij velen vandaag de dag is, dat onze woorden nog wel mooi zijn, maar zij zeggen de mensen niets meer. 'Voor mij hoeft het niet meer' is een veelgehoorde uitdrukking, en men wijst dan op de innerlijke tegenstrijdigheden van Christusbelijders en zelfs van de evangelieboodschap zelf. Het blijkt dat 'ons geliefde geestelijke erfdeel' is uitgehouden en niet meer van toepassing blijkt te zijn op de tijd van vandaag.

De Bijbel en de 'van-kaft-tot-kaft'-gelovigen zijn een sta-in-de-weg. Ta-boedragers en Pretbedervers, Hinderpalen en Tegenhouders van vooruitgang en evolutie, zó zien veel mensen de christenen, en de vraag is nu: waarin ligt dan de kracht van ons christenen? Voor hen die in deze tijd als christen willen leven en hun geest - onder God - primair stellen, bóven hun eigen inzicht en gevoelens en wil, is de volgende overweging van groot belang:

Worden wij, net zoals de Israëlieten in het Oude Testament en de gemeente in het Nieuwe Testament, gedekt door de absolute volmacht van de Here onze God? Of weten we zelf niet meer goed weg met ons geloof, de beloften? Is het kruis - niet ik, maar Christus - voor ons nog steeds 'de kracht Gods' voor ons totale leven, en weten wij nog wat roemen in de genade Gods is?

Opheffing van vervreemding én kenosis

Wanneer wijsgeren onder de mensen leren, dat onze vervreemding slechts op te heffen is via de kenosis, leert de Bijbel iets geheel anders. De Bijbel leert dat de grootste vervreemding die is, waar de mens vervreemd is van het leven Gods (Ef. 4:18). Alle andere vormen van vervreemding komen hieruit voort, en wanneer de mens opnieuw 'dichtbij God' kan leven, ziet men zichzelf, de naaste, de natuur, de productie enzovoort in een totaal nieuw en ander licht. *Het wonderlijke nu is dat in Christus die vervreemding van God volkomen is opgeheven* en dat wij, die eertijds veraf waren, thans verzoend en dichtbij gebracht zijn door het bloed van het kruis. Evenals in alle wereldsystemen van Hegel, Marx en Moreno het geval is, wordt ook hier de Vervreemding opgeheven door een daad van Kenosis of Ontleding. Maar anders dan bij al deze denksystemen van mensen, wordt deze kenosis niet opgelegd aan hen die vervreemd waren (door de zonde), maar aan Hem van wie de mensen waren vervreemd! Niet wij moeten door de hel heen van het afleggen van elke menselijke waardigheid, teneinde de vervreemding op te heffen en de communicatie te herstellen, nee, het is Godzijdank

precies andersom! De schapen zijn allen afgeweken en nu verheft zich het zwaard niet tegen de schapen die zijn afgedwaald van de Herder, maar de Herder wordt geslagen en de schapen worden verstrooid! (Zach. 13 : 7). Dát is het evangelie!

In Filippenzen 2 *leert ons het Woord van God dat Christus Zichzelf ontledigd heeft*: Hij, de Schepper van al wat leeft, heeft de gestalte van een dienstknecht aangenomen, en in Zijn uiterlijk is Hij gehoorzaam geweest tot aan de dood des kruises. Daarmee, zo leert Jesaja 53, heeft Hij velen (die waren afgeweken en vervreemd) gerechtvaardigd en hun ongerechtigheden heeft Hij gedragen. *Wie door genade mag weten, dat dit ook geldt voor hem of haar, mag treden uit zijn diepste vervreemding en kenosis om heden te treden voor God de Heer*. Zo'n leven kent geen kenosis meer van ziel of van geest, is vervuld, en niet meer 'woest en ledig' is niet geacht, maar ook niet ongeloofwaardig, mag zijn verdrukt, maar is niet ongerijmd. Want hij heeft - nu al! - deel aan het leven van de komende aeon.

Bron:

Drs. Rob H. Matzken, *De psychonauten zijn geland*, Buijten & Schipperheijn, Amsterdam, 1983. Een studie over de 'machten' die de mensheid in toenemende mate gaan 'sturen' (psychonautica) in een richting van een totalitaire wereld, maar óók de formulering van een antwoord.